Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (осми състав)

20 май 2021 година*

„Преюдициално запитване — Социална сигурност — Определяне на приложимото законодателство — Регламент (ЕИО) № 1408/71 — Член 13, параграф 2, буква а) — Член 14, параграф 2 — Лице, което обичайно полага наемен труд на територията на две или повече държави членки — Един-единствен трудов договор — Работодател, установен в държавата членка по местопребиваване на работника — Наемен труд, полаган изключително в други държави членки — Труд, полаган в различни държави членки в продължение на последователни периоди — Условия“

По дело C-879/19

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Sąd Najwyższy (Върховен съд, Полша) с акт от 19 септември 2019 г., постъпил в Съда на 2 декември 2019 г., в рамките на производство по дело

FORMAT Urządzenia i Montaże Przemysłowe

срещу

Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Warszawie,

при участието на:

UA,

СЪДЪТ (осми състав),

състоящ се от: N. Wahl, председател на състава, F. Biltgen (докладчик) и L. S. Rossi, съдии,

генерален адвокат: Е. Танчев

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

– за FORMAT Urządzenia i Montaże Przemysłowe, от W. Barański, adwokat,

– за Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Warszawie, от M. Drewnowski, radca prawny,

– за полското правителство, от B. Majczyna, в качеството на представител,

* Език на производството: полски.

– за белгийското правителство, от L. Van den Broeck и S. Baeyens, в качеството на представители,

– за Европейската комисия, от D. Martin и A. Szmytkowska, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 14, параграф 2, буква б) от Регламент (ЕИО) № 1408/71 на Съвета от 14 юни 1971 година за прилагането на схеми за социална сигурност на заети лица, самостоятелно заети лица и членове на техните семейства, които се движат в рамките на Общността, в редакцията му, изменена и актуализирана с Регламент (ЕО) № 118/97 на Съвета от 2 декември 1996 г. (ОВ L 28, 1997 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 4, стр. 35 и поправка в ОВ L 32, 2008 г., стр. 31), изменен с Регламент (ЕО) № 1606/98 на Съвета от 29 юни 1998 г. (ОВ L 209, 1998 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 5, стр. 76) (наричан по-нататък „Регламент № 1408/71“).

2 Запитването е отправено във връзка със спор между дружеството FORMAT Urządzenia i Montaże Przemysłowe (наричано по-нататък „Format“) и Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Warszawie (Социалноосигурителен институт, I териториално поделение Варшава, Полша) относно определянето на законодателството, приложимо по отношение на UA, работник на Format (наричан по-нататък „заинтересованото лице“).

Правна уредба

3 Съгласно шесто съображение от Регламент № 1408/71 разпоредбите за координация трябва да гарантират, че работниците, които се движат в рамките на Съюза, както и лицата на тяхна издръжка и преживелите ги лица запазват правата и предимствата, които са вече придобити или са в процес на придобиване.

4 От осмо съображение от този регламент следва, че разпоредбите му имат за цел по отношение на заинтересованите лица по принцип да се прилага схемата за социална сигурност на една-единствена държава членка, за да се избегнат припокриването на приложими законодателства и усложненията, които биха могли да произтекат от това.

5 Член 1, буква з) от посочения регламент предвижда, че по смисъла на този регламент „пребиваване“ означава обичайно пребиваване.

6 В дял II („Определяне на приложимото законодателство“) от същия регламент се съдържа член 13, който е озаглавен „Общи правила“ и гласи следното:

„1. [При спазване на] членове 14в и 14е, лицата, за които се прилага настоящият регламент, са подчинени на законодателството само на една-единствена държава членка. Това законодателство се определя в съответствие с разпоредбите в настоящия дял.

2. [При спазване на] разпоредбите на членове от 14 до 17:

а) лице, което е заето на работа на територията на една държава членка, е субект на законодателството на тази държава, дори и ако пребивава на територията на друга държава членка, или ако седалището или мястото на стопанска дейност на предприятието или лицето, което го е наело на работа[,] се намира на територията на друга държава членка;

[…]“.

7 В същия дял член 14, озаглавен „Особени правила, приложими за други лица, освен моряците, които са наети на платена работа“, предвижда:

„Разпоредбите на член 13, параграф 2, буква а) се прилагат при съблюдаване на следните изключения и обстоятелства:

1. а) Лице, което е заето на работа на територията на държава членка от предприятие, в което обичайно работи, [и] което е командировано от това предприятие на територията на друга държава членка да извършва работа там за въпросното предприятие, продължава да бъде субект на законодателството на първата държава членка[,] при условие че очакваната продължителност на въпросната работа не превишава 12 месеца[…] и че лицето не е изпратено да замести друго лице, чийто срок на командироване е изтекъл.

[…]

2) Лице, което е обичайно заето на работа на територията на две или повече държави членки, е субект на законодателството, което се определя по следния начин:
   а) лице, което е член на екипажа на предприятие, което за своя или за чужда сметка извършва услуги по международен железопътен, автомобилен, въздушен или речен превоз на пътници или стоки и чието седалище или място на стопанска дейност се намира на територията на държава членка, е субект на законодателството на последно споменатата държава […]

[…]
   б) лице, различно от посоченото в буква а), е субект на:
      i) законодателството на държавата членка, в която пребивава, ако отчасти упражнява дейността си на тази територия, или ако работи за няколко предприятия или няколко работодатели, чиито седалища или места на стопанска дейност се намират на територията на различни държави членки;
      ii) законодателството на държавата членка, на чиято територия се намира седалището или мястото на стопанска дейност на наелото го на работа предприятие или физическо лице, ако лицето не пребивава на територията на нито една от държавите членки, в които упражнява дейността си.

[…]“.

8 Съгласно член 12а от Регламент (ЕИО) № 574/72 на Съвета от 21 март 1972 година относно определяне на реда за прилагане на Регламент № 1408/71 (ОВ L 74, 1972 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2005 г., глава 5, том 1, стр. 74), в редакцията му, изменена и актуализирана с Регламент (ЕО) № 118/97 на Съвета от 2 декември 1996 г. (ОВ L 28, 1997 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 4, стр. 35), изменен с Регламент (ЕО) № 647/2005 на Европейския парламент и на Съвета от 13 април 2005 г. (ОВ L 117, 2005 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 211), органите на компетентната по смисъла на Регламент № 1408/71 държава членка са длъжни да

издадат на лицето, което обичайно полага наемен труд на територията на две или повече държави членки съгласно член 14, параграф 2, буква б) от последния регламент, удостоверение, указващо, че за това лице се прилага законодателството на тази компетентна държава членка.

9 Това удостоверение, чийто образец се съдържа в Решение № 202 на Административната комисия на Европейските общности за социална сигурност на работниците мигранти от 17 март 2005 година относно формулярите-образци, необходими за прилагането на регламенти (ЕИО) № 1408/71 и (ЕИО) № 574/72 на Съвета (E 001, E 101, E 102, E 103, E 104, E 106, E 107, E 108, E 109, E 112, E 115, E 116, E 117, E 118, E 120, E 121, E 123, E 124, E 125, E 126 и E 127) (ОВ L 77, 2006 г., стр. 1), е общоизвестно като „формуляр E 101“ или „удостоверение E 101“.

Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос

10 От 20 октомври 2006 г. до 31 декември 2009 г. заинтересованото лице, полски гражданин, пребиваващ в Полша, работи по срочен трудов договор за Format, чието седалище се намира в Полша. През този период то работи във Франция, считано от 23 октомври 2006 г., в Обединеното кралство от 5 ноември 2007 г. до 6 януари 2008 г., а след това отново във Франция, считано от 7 януари 2008 г.

11 На 13 февруари 2008 г. на основание член 14, параграф 1, буква а) и параграф 2, буква б) от Регламент № 1408/71 Социалноосигурителен институт, I териториално поделение Варшава отказва да издаде на заинтересованото лице удостоверение E 101, от което да е видно, че от 23 декември 2007 г. до 31 декември 2009 г. на основание на извършената за Format работа по отношение на това лице е приложима полската социалноосигурителна схема.

12 Format и заинтересованото лице подават пред Sąd Okręgowy w Warszawie (Варшавски окръжен съд, Полша) жалба против отказа, която е отхвърлена. Този съд приема, че доколкото в продължение на няколко месеца е работило за Format на територията на две държави членки последователно, заинтересованото лице попада в приложното поле не на член 14, параграф 2, буква б), а на член 13, параграф 2, буква а) от Регламент № 1408/71.

13 Format подава срещу решението на посочения съд въззивна жалба пред Sad Apelacyjny w Warszawie (Варшавски апелативен съд, Полша), който отхвърля същата с решение от 23 януари 2018 г.

14 Този съд отбелязва, че от решение от 4 октомври 2012 г., Format Urządzenia i Montaże Przemysłowe (C-115/11, EU:C:2012:606) следва, че понятието „лицето, което е обичайно заето на работа на територията на две или повече държави членки“ по смисъла на член 14, параграф 2, буква б), подточка ii) от Регламент № 1408/71 не обхваща случаите, при които обичайно за съответното лице е полагането на наемен труд на територията на само една държава членка. Посоченият съд приема, че като се имат предвид обстоятелството, че във всяка държава членка заинтересованото лице е работило в продължение на няколко месеца, естеството на работата му, а именно строителство, и характерът на дейността на Format, а именно строителство в няколко държави членки, въпросното лице в действителност е извършвало обичайната си работа на територията на само една държава членка и следователно попада в приложното поле на член 13, параграф 2, буква а) от този регламент.

15 Format подава пред запитващата юрисдикция касационна жалба срещу това решение.

16 Този съд счита, че решение от 4 октомври 2012 г., Format Urządzenia i Montaże Przemysłowe (C-115/11, EU:C:2012:606), постановено във връзка с национално производство, в което участва и Format и което се отнася до факти, настъпили през разглеждания в това производство период, не разсейва съмненията относно тълкуването на член 14, параграф 2 от Регламент

№ 1408/71, възникнали в настоящото дело. Всъщност Съдът с това решение без съмнение постановил, че тази разпоредба трябва да се тълкува в смисъл, че лице, което по силата на последователни трудови договори, в които като месторабота е посочена територията на няколко държави членки, на практика в срока на действие на всеки от тези договори полага наемен труд по едно и също време само на територията на една от тези държави, не е обхванато от понятието „лице, което е обичайно заето на работа на територията на две или повече държави членки“ по смисъла на тази разпоредба. Същевременно случаят по главното производство, във връзка с което е постановено въпросното решение, а именно заинтересовано лице, което по силата на последователни трудови договори е работило в няколко държави членки и в срока на действие на всеки от тези договори е полагало наемен труд изключително на територията на една от тези държави членки, се различавал от разглеждания в настоящото главно производство случай, при който заинтересованото лице, по силата на един-единствен трудов договор, е полагало в продължение на два непосредствено последователни периода наемен труд на територията на две различни държави членки.

17 Освен това от решение от 12 юли 1973 г., Hakenberg, ECLI:EU:C:1973:92, 13/73, EU:C:1973:92, т. 19) следвало, че понятието „лице, което е обичайно заето на работа“ по смисъла на член 14, параграф 2 от Регламент № 1408/71 се отнася до лицата, които са в последователно и непрекъснато трудово правоотношение, обхващащо едновременно или в рамките на последователни периоди територията на няколко държави членки, но не и до лицата, които в съответния период всъщност по силата на един трудов договор са полагали труд само в една държава членка, а следващата година по силата на друг трудов договор са полагали труд в друга държава членка.

18 Запитващата юрисдикция, която отбелязва, че е тълкувала различно това понятие в две гледани от нея дела, счита, че е необходимо да отправи запитване до Съда, за да разсее съществуващите съмнения в това отношение.

19 При тези обстоятелства Sąd Najwyższy (Върховен съд Полша) решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Трябва ли понятието „лице, което е обичайно заето на работа на територията на две или повече държави членки“, използвано в член 14, параграф 2, първо изречение от Регламент [№ 1408/71], да се тълкува в смисъл, че обхваща лицето, което по силата на един и същи трудов договор, сключен с един и същи работодател, полага в периода на действие на този договор труд на територията на всяка една от поне две държави членки не едновременно или успоредно, а в непосредствено последователни периоди от по няколко месеца?“.

По преюдициалния въпрос

20 С въпроса си запитващата юрисдикция по същество иска да установи дали член 14, параграф 2 от Регламент № 1408/71 трябва да се тълкува в смисъл, че се прилага за лице, което по силата на един-единствен трудов договор, сключен с един-единствен работодател и предвиждащ полагането на труд в няколко държави членки, в продължение на няколко последователни месеца работи единствено на територията на всяка от тези държави членки.

21 В това отношение е важно да се припомни, че за да попада в обхвата на член 14, параграф 2 от Регламент № 1408/71, дадено лице трябва обичайно да полага наемен труд на територията на две или повече държави членки (решение от 4 октомври 2012 г., Format Urządzenia i Montaże Przemysłowe, C-115/11, EU:C:2012:606, т. 39).

22 За да се прецени дали дадено лице следва да се счита, че обичайно полага наемен труд на територията на две или повече държави членки, или, напротив, са налице просто инцидентни дейности, разпределени на територията на няколко държави членки, е необходимо да се изходи по-специално от продължителността на периодите на заетост и от естеството на полагания наемен труд, така както те са определени в договорните документи — а и, при необходимост — от реално извършената работа, а именно начина, по който трудовите договори между съответния работодател и работник в миналото са били изпълнявани на практика, обстоятелствата по тяхното сключване и най-общо характерните особености и условията на извършваните от съответното предприятие дейности (решение от 13 септември 2017 г., X, C-570/15, EU:C:2017:674, т. 21 и цитираната съдебна практика).

23 В случая в акта за преюдициално запитване не се уточнява какво предвижда трудовият договор между заинтересованото лице и Format, що се отнася в частност до мястото и до продължителността на работата на заинтересованото лице.

24 При прегледа на представената на Съда преписка обаче се установява, че по силата на сключения между Format и заинтересованото лице трудов договор за периода от 20 октомври 2006 г. до 31 декември 2009 г. това лице е работило във Франция от 23 октомври 2006 г., след това в Обединеното кралство от 5 ноември 2007 г. до 6 януари 2008 г. и отново във Франция от 7 януари 2008 г.

25 Ако случаят действително е такъв, което запитващата юрисдикция следва да провери, би следвало да се приеме, че заинтересованото лице е полагало наемен труд последователно в две държави членки, но че непрекъснатите периоди на работа в първата държава членка са били съответно около тринадесет месеца и почти две години, с междинен период от около два месеца във втората държава членка. Затова би следвало да се приеме, че в рамките на трудовия си договор, сключен за периода от 20 октомври 2006 г. до 31 декември 2009 г., заинтересованото лице е полагало наемен труд почти изцяло на територията само на една държава членка.

26 Без съмнение, що се отнася до евентуалните последователни периоди на заетост на територията на повече от една държава членка, член 14, параграф 2 от Регламент № 1408/71 не предвижда времеви ограничения.

27 От практиката на Съда обаче следва, че ако обичайното за съответното лице е да полага наемен труд на територията на една-единствена държава членка, това лице не може да попада в приложното поле на член 14, параграф 2 от Регламент № 1408/71 (вж. в този смисъл решение от 4 октомври 2012 г., Format Urządzenia i Montaże Przemysłowe, C-115/11, EU:C:2012:606, т. 40).

28 Ето защо не може да се приеме, че лице, което полага наемен труд при условия като тези по случая в главното производство, описани в точки 24 и 25 от настоящото решение, попада в обхвата на понятието „лице, което е обичайно заето на работа на територията на две или повече държави членки“ по смисъла на член 14, параграф 2 от Регламент № 1408/71.

29 Всъщност подобно тълкуване би разширило приложното поле на тази разпоредба така, че тя да обхване и случаи, при които в действителност периодът, през който съответното лице полага наемен труд на територията само на една държава членка, е толкова дълъг, че този труд би трябвало да се разглежда като обичайния трудов режим на съответното лице.

30 Впрочем важно е да се подчертае, че съгласно постоянната съдебна практика разпоредбите на дял II от Регламент № 1408/71, от които е част член 14 от този регламент, представляват пълна и единна система от стълкновителни норми, чиято цел е работниците, които се движат в рамките на Съюза, да бъдат подчинени на схемата за социална сигурност на една-единствена държава членка, така че да се избегнат припокриване на приложимите национални законодателства и усложненията, които могат да възникнат от това (вж. в този смисъл решения

от 16 февруари 1995 г., Calle Grenzshop Andresen, C-425/93, EU:C:1995:37, т. 9, от 13 септември 2017 г., X, C-570/15, EU:C:2017:674, т. 14 и от 8 май 2019 г., Inspecteur van de Belastingdienst, C-631/17, EU:C:2019:381, т. 33).

31 За целта член 13, параграф 2, буква а) от Регламент № 1408/71 прогласява принципа, че що се отнася до социалното осигуряване, за наемния работник се прилага законодателството на държавата членка, в която той работи (вж. в този смисъл решение от 13 септември 2017 г., X, C-570/15, EU:C:2017:674, т. 15 и цитираната съдебна практика).

32 Този принцип обаче важи „[при спазване на] разпоредбите на членове от 14 до 17“ от Регламент № 1408/71. Всъщност в някои особени случаи простото прилагане на общото правило, посочено в член 13, параграф 2, буква а) от този регламент, би довело не до избягване, а напротив, до пораждане както за работника, така и за работодателя и за социалноосигурителните органи на административни усложнения, които могат да попречат на упражняването на свободното движение на лицата, попадащи в приложното поле на този регламент (решение от 4 октомври 2012 г., Format Urządzenia i Montaże Przemysłowe, C-115/11, EU:C:2012:606, т. 31 и цитираната съдебна практика).

33 В този смисъл параграф 2 на член 14 от Регламент № 1408/71 представлява, също както параграф 1, буква а) от този член, отклонение от общия принцип, предвиден в член 13, параграф 2, буква а) от посочения регламент. Следователно член 14, параграф 2 от този регламент трябва да се тълкува стеснително (вж. в този смисъл решение от 16 януари 2007 г., Perez Naranjo, C-265/05, EU:C:2007:26, т. 29).

34 Не може обаче да се пренебрегне фактът, че за целите на съдържащото се в член 14, параграф 1, буква а) от Регламент № 1408/71 изключение законодателят на Съюза очевидно е приел, че временното и краткосрочно изпращане на работник в друга държава членка за период до 12 месеца обосновава изключение от предвиденото в член 13, параграф 2, буква а) от този регламент правило за приложимостта на законодателството на държавата членка по месторабота (вж. в този смисъл заключение на генералния адвокат Mazák по дело Format Urządzenia i Montaże Przemysłowe, C-115/11, EU:C:2012:606, т. 55).

35 От това следва, че за да се осигури съгласувано тълкуване на разпоредбите на член 14, параграф 1, буква а) и параграф 2 от Регламент № 1408/71, трябва да се приеме, че лице, което в продължение на последователни периоди на работа полага наемен труд в различни държави членки, е обичайно заето на работа на територията на две или повече държави членки по смисъла на член 14, параграф 2 от Регламент № 1408/71, ако продължителността на непрекъснатите периоди на работа във всяка от тези държави членки не надвишава дванадесет месеца. Само с такова тълкуване може да се избегне заобикалянето на принципа, предвиден в член 13, параграф 2, буква а) от този регламент.

36 Затова се налага изводът, че освен ако при проверката на националния съд не се установи друго, член 14, параграф 2, буква б) от Регламент № 1408/71 не е приложим към случай като разглежданията в главното производство.

37 Следва да се добави, че подобен случай не попада априори и в обхвата на член 14, параграф 1, буква а) от Регламент № 1408/71. Всъщност само предприятие, което обичайно извършва значителна дейност на територията на държавата членка по установяване, може да се възползва от предвиденото в тази разпоредба изключение (решение от 10 февруари 2000 г., FTS, C-202/97, EU:C:2000:75, т. 40). В случая обаче в акта за преюдициално запитване не се уточнява дали в периода от 20 октомври 2006 г. до 31 декември 2009 г. Format обичайно е развивало значителна дейност в Полша — държавата членка, в която то е установено. Освен това от решение от 4 октомври 2012 г., Format Urządzenia i Montaże Przemysłowe (C-115/11, EU:C:2012:606, т. 32), постановено във връзка с национално производство, в което участва и Format и което се отнася

до факти, настъпили през разглеждания в това производство период, следва, че въпросното дружество обикновено не извършва значителна дейност в Полша. Съответно това условие априори не изглежда да е изпълнено в случая, което обаче запитващата юрисдикция следва да провери.

38 За сметка на това подобен случай може да попадне в обхвата на принципа, закрепен в член 13, параграф 2, буква а) от Регламент № 1408/71.

39 С оглед на всичко изложено по-горе на поставения въпрос следва да се отговори, че член 14, параграф 2 от Регламент № 1408/71 трябва да се тълкува в смисъл, че не се прилага за лице, което по силата на един-единствен трудов договор, сключен с един-единствен работодател и предвиждащ полагането на труд в няколко държави членки, в продължение на няколко последователни месеца работи единствено на територията на всяка от тези държави членки, когато продължителността на непрекъснатите периоди на положен от това лице труд във всяка от тези държави членки надвишава дванадесет месеца, нещо, което запитващата юрисдикция следва да провери.

По съдебните разноски

40 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (осми състав) реши:

Член 14, параграф 2 от Регламент (ЕИО) № 1408/71 на Съвета от 14 юни 1971 година за прилагането на схеми за социална сигурност на заети лица, самостоятелно заети лица и членове на техните семейства, които се движат в рамките на Общността, в редакцията му, изменена и актуализирана с Регламент (ЕО) № 118/97 на Съвета от 2 декември 1996 г., изменен с Регламент (ЕО) № 1606/98 на Съвета от 29 юни 1998 г., трябва да се тълкува в смисъл, че не се прилага за лице, което по силата на един-единствен трудов договор, сключен с един-единствен работодател и предвиждащ полагането на труд в няколко държави членки, в продължение на няколко последователни месеца работи единствено на територията на всяка от тези държави членки, когато продължителността на непрекъснатите периоди на положен от това лице труд във всяка от тези държави членки надвишава дванадесет месеца, нещо, което запитващата юрисдикция следва да провери.

Подписи